

**Appeal and Cassation Institutions in the Administrative Judiciary
System of the Republic of Uzbekistan: Analysis of Theory and Practice**

Yangiboyev Norquvvat Qulnazarovich

Senior Lecturer, Associate Professor Faculty of Law, Termiz State University

Raimov Jasurbek Abdurashid o'g'li

3rd-year Student, Group 323 Faculty of Law, Termiz State University

Introduction

Judicial and legal reforms implemented in the Republic of Uzbekistan represent one of the key directions aimed at ensuring the rule of law within the system of state authority, protecting the rights and freedoms of citizens, and improving the effectiveness of justice. As a result of these reforms, the independence of the judiciary has been further strengthened, and effective legal mechanisms have been developed to ensure a fair balance in legal relations between individuals, legal entities, and state bodies.

In this context, the institutions of appeal and cassation in the administrative judiciary system play a crucial role in reviewing court decisions, correcting judicial errors, and ensuring legality and fairness in the administration of justice. Their theoretical foundations and practical application are essential for enhancing judicial control and guaranteeing effective legal protection in public-law disputes.

Keywords: administrative judiciary system, appellate instance, cassation instance, judicial control, court decisions, legality, justice, judicial reforms, public-law relations, legal protection, judicial authority, procedural law.

**O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy Sudlov Tizimida Apellyatsiya va Kassatsiya
Institutlari. Nazariya va Amaliyot Tahlili**

Yangiboyev Norquvvat Qulnazarovich Termiz Davlat Universiteti Yuridik fakulteti

Katta o'qituvchisi, Dotsent

*Raimov Jasurbek Abdurashid o'g'li Termiz Davlat Universiteti Yuridik fakulteti 3-
kurs 323-guruh talabasi*

Kalit so'zlar:

ma'muriy sudlov tizimi, apellyatsiya instansiyasi, kassatsiya instansiyasi, sud nazorati, sud qarorlari, qonuniylik, adolat, sud islohotlari, ommaviy-huquqiy munosabatlar, huquqiy himoya, sud hokimiyati, protsessual huquq.

Kirish:

O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan sud-huquq islohotlari davlat hokimiyati tizimida qonun ustuvorligini ta'minlash, fuqarolarning huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilish hamda odil sudlov samaradorligini oshirishga qaratilgan muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu islohotlar natijasida sud hokimiyatining mustaqilligi yanada mustahkamlanib, fuqarolar va yuridik shaxslarning davlat organlari bilan bo'ladigan huquqiy munosabatlarida adolatli muvozanatni ta'minlashga xizmat qiluvchi samarali huquqiy mexanizmlar shakllantirildi.

Asosiy qism:

O'zbekiston Respublikasi ma'muriy sudlov tizimida apellyatsiya va kassatsiya instansiyalari sud qarorlarining qonuniyligi, asoslanganligi hamda adolatliligini ta'minlashga qaratilgan eng muhim protsessual-huquqiy kafolatlar tizimi sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu institutlar sud hokimiyatining mustaqilligini amalda ta'minlash, davlat organlari va mansabdor shaxslar faoliyati ustidan samarali sud nazoratini o'rnatish hamda fuqarolar va yuridik shaxslarning buzilgan huquq va qonuniy manfaatlarini tiklashning asosiy mexanizmlaridan biri hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilgan sud-huquq islohotlari natijasida ma'muriy sudlar tizimi bosqichma-bosqich shakllanib, ommaviy-huquqiy munosabatlardan kelib chiqadigan nizolarni ko'rib chiqishga ixtisoslashgan mustaqil sud tarmog'i sifatida rivojlandi. Bu esa davlat boshqaruvi organlarining harakatlari ustidan samarali huquqiy

nazoratni ta'minlashga va fuqarolarning davlat bilan bo'ladigan munosabatlarida tenglikni mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Ma'muriy sudlov tizimining huquqiy mohiyati shundan iboratki, u davlat organlari va mansabdor shaxslarning qarorlari, harakatlari yoki harakatsizligi har doim sud nazoratiga bo'ysunishini kafolatlaydi. Bu holat huquqiy davlat prinsipining muhim tarkibiy qismi bo'lib, hech bir davlat organi qonundan ustun emasligi g'oyasini amalda ta'minlaydi. Shu jihatdan apellyatsiya va kassatsiya instansiyalari sud qarorlarining sifatini oshirish, sud xatolarini kamaytirish va sud amaliyotida bir xillikni ta'minlashga xizmat qiluvchi ikki bosqichli huquqiy tekshiruv mexanizmini tashkil etadi.

Apellyatsiya instansiyasi ma'muriy sud ishlarini yuritishda birinchi instansiya sudining qonuniy kuchga kirmagan qarorlarini qayta ko'rib chiqish bosqichi bo'lib, sud tizimida muhim oraliq nazorat funksiyasini bajaradi. Ushbu bosqich taraflarga sud qarorining qonuniyligi va asoslanganligini yuqori sud darajasida qayta tekshirtirish imkonini beradi, bu esa odil sudlovning muhim kafolatlaridan biri hisoblanadi. Apellyatsiya instansiyasining mavjudligi sud qarorlarining sifatini oshirish bilan birga, sud tizimiga bo'lgan ishonchni ham mustahkamlaydi.

Apellyatsiya tartibida ish ko'rish jarayonida sud nafaqat huquq normalarining to'g'ri qo'llanilganligini, balki ishning barcha faktik holatlarini ham to'liq qayta tahlil qiladi. Bu bosqichning o'ziga xos jihati shundaki, u birinchi instansiya sudining xatolarini to'liq tuzatish imkonini beradi. Taraflar apellyatsiya jarayonida qo'shimcha dalillar taqdim etishi mumkin bo'lib, sud ularni ishning haqiqiy holatini aniqlash uchun muhim deb topsa, qabul qiladi va baholaydi. Shu orqali ish bo'yicha yanada to'liq va xolis huquqiy xulosa chiqariladi.

Apellyatsiya instansiyasi sud qaroriga nisbatan quyidagi vakolatlarga ega: birinchi instansiya sudining qarorini o'zgarishsiz qoldirish, uni o'zgartirish, to'liq yoki qisman bekor qilish va yangi qaror qabul qilish, shuningdek zarur hollarda ishni qayta ko'rib

chiqish uchun quyi sudga yuborish. Ushbu vakolatlar sud tizimining ichki muvozanatini ta'minlab, adolatli qarorlar qabul qilinishiga xizmat qiladi. Apellyatsiya instansiyasi shu tariqa sud tizimida "ikkinchi nazorat filtri" vazifasini bajaradi.

Kassatsiya instansiyasi esa sud tizimining yanada yuqori bosqichi bo'lib, qonuniy kuchga kirgan sud qarorlarini huquqiy jihatdan qayta tekshirishni amalga oshiradi. Kassatsiya bosqichining asosiy maqsadi sud qarorlarida moddiy va protsessual huquq normalarining to'g'ri qo'llanilganligini aniqlash, sud amaliyotida yagona yondashuvni shakllantirish hamda jiddiy huquqiy xatolarni bartaraf etishdan iboratdir. Ushbu bosqichda ishning faktik holatlari qayta ko'rib chiqilmaydi, balki faqat huquqiy tahlil amalga oshiriladi.

Kassatsiya instansiyasi sud tizimida yakuniy huquqiy nazorat organi sifatida muhim o'rin egallaydi. U sud qarorlarining qonuniyligini ta'minlash bilan birga, sud amaliyotida bir xillikni yaratadi va turli hududlardagi sudlar tomonidan qonunlarni turlicha talqin etilishining oldini oladi. Bu esa huquqiy tizimning barqarorligi va ishonchliligini oshiradi.

Kassatsiya shikoyati sud qarori qonuniy kuchga kirgan kundan boshlab bir yil ichida berilishi mumkin bo'lib, bu muddat sud qarorlarining barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Kassatsiya instansiyasi O'zbekiston Respublikasi Oliy sudining Ma'muriy ishlar bo'yicha sudlov hay'ati tomonidan ko'rib chiqiladi. Ushbu organ mamlakat sud tizimida eng yuqori darajadagi huquqiy nazorat funksiyasini bajaradi va uning qarorlari amaliyot uchun muhim huquqiy yo'nalishlarni belgilab beradi.

Kassatsiya instansiyasi sud qarorlarini o'zgarishsiz qoldirishi, ularni bekor qilib ishni qayta ko'rishga yuborishi yoki qonun buzilishi jiddiy bo'lgan hollarda yangi qaror qabul qilishi mumkin. Ayrim hollarda sud qarorlari to'liq bekor qilinib, ish bo'yicha yangi huquqiy baho beriladi. Bu esa sud tizimida adolatni yakuniy ta'minlash mexanizmi sifatida xizmat qiladi.

Xalqaro huquqiy tajribada ham apellyatsiya va kassatsiya institutlari odil sudlovni ta'minlashning asosiy vositalaridan biri sifatida qaraladi. Ko'plab davlatlarda uch bosqichli sud tizimi mavjud bo'lib, O'zbekiston ham ushbu ilg'or tajribaga mos ravishda o'z sud tizimini takomillashtirib bormoqda. Bu esa milliy huquqiy tizimning xalqaro standartlarga moslashuvini ta'minlaydi.

Ma'muriy sud ishlarida shikoyat qilish huquqi fuqarolarning eng muhim konstitutsiyaviy kafolatlaridan biri hisoblanadi. Ushbu huquq orqali har bir shaxs davlat organlarining qarorlaridan norozi bo'lgan taqdirda sud himoyasiga murojaat qilish imkoniga ega bo'ladi. Bu esa fuqarolarning huquqiy himoyasini kuchaytirish bilan birga, davlat organlari faoliyatida mas'uliyat va qonuniylikni oshiradi.

Shu bilan birga, apellyatsiya va kassatsiya institutlari sud jarayonlarining shaffofligini ta'minlaydi, sud qarorlarining asoslanganligini oshiradi hamda jamiyatda adolatga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi. Ular sud tizimining ichki o'zini-o'zi nazorat qilish mexanizmi sifatida ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, sud hokimiyatining mustaqilligini yanada mustahkamlaydi.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston ma'muriy sudlov tizimida apellyatsiya va kassatsiya O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan sud-huquq islohotlari davlat hokimiyati tizimida qonun ustuvorligini ta'minlash, fuqarolarning huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilish hamda odil sudlov samaradorligini oshirishga qaratilgan muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu islohotlar natijasida sud hokimiyatining mustaqilligi yanada mustahkamlanib, fuqarolar va yuridik shaxslarning davlat organlari bilan bo'ladigan huquqiy munosabatlarida adolatli muvozanatni ta'minlashga xizmat qiluvchi samarali huquqiy mexanizmlar shakllantirildi. instansiyalari sud adolatini ta'minlashning asosiy tayanch ustunlari hisoblanadi. Apellyatsiya bosqichi sud xatolarini aniqlash va tuzatishga xizmat qilsa,

kassatsiya bosqichi sud qarorlarining yakuniy huquqiy nazoratini amalga oshiradi. Ushbu ikki bosqichning uyg'un faoliyati fuqarolarning huquq va manfaatlarini samarali himoya qilish, davlat organlari faoliyatida qonun ustuvorligini ta'minlash hamda jamiyatda adolat va huquqiy tartibotni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risida kodeks. – Toshkent, 2018.
3. Sudlar to'g'risida Qonun. – Toshkent, 2021.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-4966-son Farmoni "Sud-huquq tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida".
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6003-son Farmoni "Sudlar faoliyatini yanada takomillashtirish va odil sudlov samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida".
6. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi rasmiy veb-sayti materiallari.
7. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi nashrlari va rasmiy ma'lumotlari.
8. Ma'muriy huquq / mualliflar jamoasi. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2020.
9. Ma'muriy sudlov asoslari. – Toshkent, 2019.
10. Birlashgan Millatlar Tashkiloti hujjatlari (inson huquqlari va odil sudlov standartlari bo'yicha).
11. Yevropa Kengashi tavsiyalari (ma'muriy adliya tizimi bo'yicha).
12. Jahon banki hisobotlari (sud tizimi va boshqaruv samaradorligi bo'yicha).